

RECENZIO

A rurális bevándorlók. Az elsőgenerációs kolozsvári városiak társadalma.
Csedő Krisztina, Ercsei Kálmán, Geambaşu Réka, Pásztor Gyöngyi. Kolozsvár, 2004, Scientia Kiadó.

Szabó Júlia

A könyv, amint az már a címből is látható, a rurális bevándorlók, azaz az elsőgenerációs városiak kérdésével foglalkozik, azaz azzal a kategóriával amely a szocialista tervgazdaság, a faluépítési program az industrializáció, és urbanizáció folyamatainak következtében a falusból városiakóvá vált. Részletes leírást kaphatunk arról, hogy milyen hatással volt a rendszerváltás utáni átmenet az elsőgenerációs városiakokra. A könyv bevezetőben egy áttekintést nyújt a kelet-európai országokban lezajló rendszerváltásról és átmenetéről, majd a kelet-európai urbanizációról és industrializációról, egy rövid képet nyújtva Kolozsvárról is. A következő fejezetek pedig a kolozsvári elsőgenerációs városiakok „társadalmát” (profilját, gazdasági anyagi helyzetét, társadalmi rétegződést és mobilitást valamint a kapcsolatháló alakulását) írják le. A tanulmány komplex adatgyűjtésre és elemzésre épül, elsősorban kvalitatív adatgyűjtést és elemzést végeztek, amelyet egy kérdőíves felmérés adatai egészítenek ki.

A szerzők elsőgenerációs városiakóknak tekintették azokat, akik 1989 előtt, 14 évesnél idősebb korban költöztek városba (39 oldal), ez esetben Kolozsvárra.¹ Hogy miért pont ez a kategória, ezt azzal magyarázzák, hogy azokat az egyéneket nem tekintik elsőgenerációs városiakónak azokat akik szüleiket követve költöztek városra, nem pedig saját döntés, racionális stratégia alapján. A 14 éves korhatár pedig az általános iskola befejeztének életkora, amikor feltehetően eldőlt az, hogy városra költözik dolgozni vagy tovább tanulni vagy pedig otthon marad.

A szocialista mobilitás, azaz a falu város migráció átalakítja az urbánus-rurális lakossági arányt. A népszámlálási adatokat vizsgálva látható, hogy a 90-es évek végére Románia demográfiailag urbánus országgá alakult (38 oldal). Kolozsvár lakosságának 30,2 százaléka, vagyis három egyén közül egy elsőgenerációs városiakónak tekinthető (35 oldal), nyilván a szerzők szerint alkalmazott meghatározás szerint. A szülőfalú elhagyásának okait vizsgálva a szerzők a következőket írják. A második világháborút megelőzően elterjedt és széles körben alkalmazott stratégia volt a nagyobb városokhoz közeli falvakból származó fiatalok számára – főként lányok de sajátos esetekben fiúk is – a cselédkedés. A bevándorlás központi mozgatórugója a munkába állás volt, az erre vonatkozó útvonal nem minden alkalommal közvetlen, időnként kétlépcsős, azaz a bevándorlás bizonyos esetekben első lépésként tanulással kezdődik, amit a munkahely illetve a lakásszerzés követ. A harmadik lényeges motivációnak a továbbtanulás tekinthető, ez a stratégia széles skálát jelöl, az elméleti középiskolától az egyetemig (39–42 oldal). A falusi lakosság városba költözését az esetek bizonyos egy részében hosszas ingázás előzte meg, máskor pedig a lakhelyváltogatás átmenetek nélküli. Ugyanakkor jellemző az, hogy az elsőgenerációs városiakok többsége nem óhajt elköltözni Kolozsvárról. Van azonban van egy szegmense a populációnak, amely a 90-es évek során, akár nyugdíjazás után, akár munkanélküliség miatt a „szülőfaluba való visszaköltözést választja”, ezt hasonlóan egy folyamatos vissza-ingázás előz meg. Ebben az esetben a városivá válást az elsőgenerációs városiak nem tekintik tekinthető sikeresnek (44–45 oldal).

A nemi szerepeket vizsgálva megállapították, hogy habár a szocialista Romániában a nők egyre magasabb arányban részesültek az oktatási rendszer juttatásaiból, és kezdtek el alkalmazott státusban dolgozni, ez az emancipáció nem egy természetes folyamat volt, hanem „fölről irányított”, az állam által előírt és kötelező (45–47 oldal). Azt vizsgálták, hogy a nők munkavállalása megváltoztatta-e vagy sem a nemi szerepek percepcióját, és ha igen hogyan. Interjúk elemzése során fogalmazták meg mely szerint a hivatalos ideológia ellenére megmaradnak a tradicionális férfi és női szerepek, amely szerint a férfi kötelessége a család eltartása, a nők pedig rendszerint a munkavállalás mellett elvégezték a tradicionálisan nőinek tekintett feladatokat is.

Hogy hol laknak az elsőgenerációs városiakok...? Az elsőgenerációs városiakok többsége a szocialista időszakban felépített panelekből álló lakótelepeken lakik és a nem elsőgenerációsokhoz képest sokkal kisebb arányban szeretnének onnan elköltözni. Gazdasági és anyagi helyzetüket feltérképezésre a kutatók a

családi költségvetés módszerét alkalmazták, a jövedelem alapján számoltak különböző mutatókat. Ezeket elemezve, a vizsgált populációk (elsőgenerációs és nem elsőgenerációs városiak) esetében, a számszerűsített mutatókkal mért szegénységi ráták szignifikánsan nem különböznek, azonban a szubjektív szegénység mértékei között jelentős a különbség. Az elsőgenerációsok nagyobb mértékben tartják magukat szegényeknek, ennek oka pedig a szerzők szerint jellegzetes életútjukban keresendő.

Az elsőgenerációs városiak esetében egy érdekes felvetés a kapcsolathálózati megközelítés. Ez pedig főként interjúk során megfogalmazódó hipotézisekből indul ki, mely szerint a faluról való bevándorlás és az álláskeresés főként kapcsolatháló mentén történt. A kutatók ebben az esetben az első- és nem elsőgenerációs kolozsvári városiak egohálóját vizsgálták, a kapcsolatok irányát, intenzitását, rétegzettségét mérték, és a két alpopuláció kapcsolathálóit hasonlították össze. A kolozsvári városiak kapcsolathálójának felépítését – gansi modell alapján – négy síkon vizsgálták (107. oldal). Elemezték a primér (vérségi kapcsolatokat), a szekundér (szomszédok, barátok), a tercier csoportokat (ismerősök, munkatársak), és a külvilág szerepét, pontosabban ezen kapcsolatok minőségét és gyakoriságát. A primér csoportot vizsgálva, a falusi és városi származásúak családi kapcsolatainak nagysága között, nincs szignifikáns különbség, ezek intenzitását tekintve megállapították, hogy a városi születésűek esetén szignifikánsan gyakoribbak. Az elsőgenerációsok esetében elmondható, hogy a primér kötelek jelentik a kapcsolati tőkék túlnyomó részét, a családnak erős társadalomszervező ereje van, ami az interjúk során derült ki (115–125. oldal). A szekundér kapcsolati tőkékkel illetően, ami a barát és szomszédi kapcsolatokat összesíti, szignifikáns eltérés tapasztalható a rurális és urbánus származásúak között. A tercier csoport kapcsolatai a gyenge intenzitású köteleket tartalmazzák, az ismerősi és munkatársi hálózatok sem nagyságaikban, sem intenzitásukban nem térnek el szignifikánsan

JEGYZETEK

1. Ugyanakkor a könyvben egy eltérő definíció is megjelenik, amelyben az elsőgenerációs lakosokat a 18 évnél idősebb beköltözötték jelentik (150 old.). Az érthető és koherens korha-

egymástól. A kapcsolathálókat összegezve, a szerzők megállapították, hogy az elsőgenerációsok társadalmi jellegzetesen „rokoni társadalom”, a tágabb városi környezetben, annak aktoiraiban és intézményeiben való integrálódás ezen a rokoni hálózaton keresztül valósul meg (131–132. oldal). Tehát tőkék túlnyomó részét a vérségi kötelek jelentik, de kiemelkedően fontos szerepe van a kortárs csoport szerint kiépített szomszédosági kapcsolatoknak is.

Következtetésképpen a szerzők azt fogalmazzák meg, hogy az elsőgenerációs városiak életmódjukban és kulturális mintáikban, nem képeznek átmenetet, nincsenek úton a rurális és urbánus kultúra és viselkedési minták ideáltípusai között, mint ahogyan azt egyes szerzők megfogalmazták.

A könyv egyik legnagyobb erénye talán a módszertani megalapozottsága és az, ahogyan a különböző módszereket ötvözi. A két alpopuláció (elsőgenerációs és nem elsőgenerációs városiak) összehasonlítása teljes képet nyújt a vizsgált populáció összetételéről, gazdasági, anyagi helyzetéről, jellegzetes életmódjáról, társadalomszerkezetéről, összefoglalva tehát arról, hogy hogyan élték meg, és hogyan befolyásolta a rendszer-váltás az elsőgenerációs városiakat. Pontosan a kérdés komplexitása néhány módszertani problémát vagy hiányosságot is felvet. Véleményem szerint, az egyik legfontosabb a kutatási egység pontos meghatározása. Habár leírásuk szerint egyéneket vizsgálnak – kutatási egységük tehát az egyén – azaz az elsőgenerációs lét az egyénhez köthető (ami érthető), néhány esetben háztartásra vonatkozó információkat (pl. jövedelem, fogyasztás, életmód különböző vetületei) nehezen tudnak egyénre leszűkíteni (nem is biztos, hogy lehet).

A rurális bevándorlók című könyv, egy jól strukturált, áttekinthető, pontos és lényegre törő. Tartalmára vonatkozóan pedig egy koherens, „kellemes” nyelvezetű, olvasmányos szociológiai tanulmányt véltem felfedezni benne.

tár magyarázata miatt viszont feltevésem az, hogy ez csupán nyomdai hiba vagy elírás.

RECENZIO

Közösségi mátrix. Ismeret, kommunikáció és közösségi cselekvés a jelen falujában.
Mihai Pascaru: *Matricea comunitară. Cunoaștere, comunicare și acțiune comună în satul contemporan.*
Kolozsvár, 2003, Presa Univeritară Clujeană.

Péter László

Irásomban egy faluszociológiai tematikájú, nemrégiben megjelent könyv bemutatására vállalkozom. Választásomat több indíték is vezérelte. Egyrészt, a faluszociológiával foglalkozó akadémiai közösség kedvezően fogadta (lásd például Rotariu, 2003), másrészt pedig viszonylag rég jelent meg – most általánosabban a falu és a rurális közösségek mindennapjaival, életvilágával foglalkozó szakirodalomra gondolok – hasonló tematikát elemző és jellegű könyv (legutóbb Vedinas, 2001), harmadrészt pedig a kérdésfeltevés újszerűsége mellett nem követi a romániai szociológiai írásokban még mindig fellelhető protokronista (Chiot, 1978, Badescu, 1996) hagyományt. Ugyanakkor, véleményem szerint, a szerző újszerű megközelítési kísérlete felkeltő lehet.

A továbbiakban – mivel nem volt céлом a román faluszociológiai irodalom részletes és átfogó elemzése, amit mások korábban szakszerűen és precízen már megtettek és ez jóval meghaladná a rendelkezésemre álló keretet – igyekszem minél tömörebben vázolni a Pascaru¹ könyv elméleti keretét, alkalmazott módszertanát és a fő megállapításokat, illetve következtetéseket.

Közösségi mátrix a mai román faluban · Pascaru elemzését egy tényszerűnek tekintett megállapítással és diagnózissal kezdi. A jelenlegi román falu általános helyzetére vonatkozóan – korábbi tanulmányaira is hivatkozva (Pascaru, 2002) – azt állítja, hogy „Románia sokkal jobban nézne ki, ha sokkal kevesebb paraszt volna (vagy egyáltalán nem lennének) és ha a hazai bruttó nemzeti jövedelemben a mezőgazdaság aránya párszor kisebb volna²” (11. oldal). Szerinte Románia³ számára célként fogalmazható meg egy olyan „gazdasági makroszisztéma”, amelyben a primér szektor szerepe jóval korlátozottabb, és a hagyományos, családi agrárgazdaságok helyét átveszik az ipari jelleggel végzett agrártermelési egységek (*exploatația agricolă*) (uo.). Véleménye szerint ebben a „váltásban” a szociológiának is aktív, pragmatikus szerepet kell vállalnia. A jelenlegi parasztgazdaságok kis megművelhető földterülettel rendelkeznek (átlagosan 2,3 hektár legelővel, és 1,2 hektár szántóterülettel), ami csupán a háztartás tagjainak a fogyasztását fedező mezőgazdasági termelést tesz lehetővé. Ezeket a parasztgazdaságokat⁴ a szerző „túlélésre berendezkedett parasztgazdaságoknak”

(*gospodării de subzistentă*) nevezi (14. oldal), ami hozzávetőlegesen 90 százalékát teszi ki az összes parasztgazdaságoknak (Lup-Apetroaie, 1997). Ehhez az is hozzátehető, hogy rendkívül alacsony a könyvvitelt végző (a jövedelmeket és kiadásokat nyilvántartó) gazdaságoknak az aránya, azon háztartások közül, akik piacra is termelnek (becslések szerint 4 százalék alatti a könyvelést végzők aránya a kb. 10 százaléknyi piacra termelő közül). A román falu(k)ra vonatkozó általános diagnózist Pascaru szerint súlyosbítja a 18. számú 1991-ben elfogadott Földtörvény, ami „elválasztotta a földet a megművelőjétől”.⁵

A faluszociológia társadalmi szerepvállalását elfogadó Pascaru a Gusti-féle bukaresti Monografikus Iskola⁶ társadalomalakító hagyománya mellett (is) kötelezi el magát, ami az általa felhasznált metodológiai arzenál illetve az elméleti háttérben is megnyilvánul, habár a módszer, amit alkalmaz az „új monográfia” (Perreault, 1999) iránt is nyitott.

A könyv szerkezetileg három nagy részre tagolódik. Ez első részben az olvasó a közösségi cselekvések és kommunikáció szakirodalmának a téma szempontjából releváns szintézisével találkozik, különös tekintettel a közösség és társadalom közötti átmenetek és változások alakulásra, valamint a falusi életre jellemző kapcsolat-rendszerek bemutatására. A szerző az elméleti vonatkozású információkat a terepkutatása során empirikusan szerzett adatok és tapasztalatok értelmezése során fejti ki. Az elméleti fejtegetések lényegében a közösnek értelmezett falusi élet közeget kísérlik meg modellezni, ezért részletesebben is kitér a szomszédsági és rokonsági viszonyok megkülönböztetésére és leírására.

A második rész az aktorok közötti kommunikációban tesztelt társadalmi és közösségi tények („*fapt social*” és „*fapt comunitară*”) kialakulását és újratermelődését tárja fel, a harmadik részben pedig az informális kommunikációs csatornák szerepének a tárgyalása után főleg a formális (szervezeti és intézményes) kommunikáció szerepéről értekezik a jelen romániai faluban.

A könyv mondanivalója empirikus terepkutatások eredményére épül. A szerző 1982-ben kezdte terepkutatásait (a monografikus iskola központi eleme volt a tapasztalat-közelség, a *community studies* jellegű résztvevő megfigyelésre építő kutatás, amit interjúzással és kérdőívzéssel háromszögeltek), több

erdélyi, a Nyugati Érc-hegységben található móc faluban⁷ (1990 után a BBTE Szociológia Tanszéke mellett működő Szociológia Laboratórium szervezésében).

A szerző kinyilvánított szándéka a *közösségi mátrix* mérése volt, egy olyan szintetikus mutatónak a felállítására, amely az általa vizsgált falusi közösségeket elhelyezi egy olyan tengelyen, ami (habár explicit formában sehol sem jelenik meg) a tradicionális és a modernet, vagy a közösséget és a társadalmat kapcsolja össze. Pascaru felfogása szerint a tönniesi fogantatású közösséget és társadalmat nem kell egymástól elválasztandó entitásokként kezelni, hiszen azok inkább egy kontinuumot képeznek. A falut lényegében a lakók által reprezentált viszonyrendszerek terének tekinti, amelyben kommunikálnak (információcserét jelöl) és ahol különböző cselekvések mennek végbe. A közösségi mátrixot a következőképpen határozza meg: „a közösség szintjén megnyilvánuló megismerő, kommunikáló és cselekvő dimenziók strukturális egysége, amit, amint a megnevezése is jelöli, a közösség mindennapi életének elemeiből épül fel” (Pascaru, 2003:15-16). A közösségi mátrix tehát a (territoriális vagy más jellegű) közösségek tagjainak mindennapi rutinizált és intézményesített formában megnyilvánuló társadalmi cselekvések dinamikáját jelöli, amelyben a személyközi interakcióknak kiemelt helye és szerepe van.

A közösségi mátrix tehát feltételezi a tagok – jelen esetben a falusi lakosok részvételét, aktivitását a „közügyekben”. Pascaru szerint mindezek – a kapcsolatok és a közösségi cselekvések – nem lehetnek függetlenek a kommunikáció tartalmától, az információtól. Véleménye szerint közvetlen kapcsolat mutatható ki a közösségi mátrix értéke és a kicserélt és/vagy megszerzett információ között. Az információ meghatározását egy korábbi tanulmányából veszi át, és (nem túl eredetien) „a cselekvés-

ben megnyilvánuló megismerés termékeként határoz meg” (Pascaru, 1987), ami a megismerés, kommunikáció és közösségi cselekvés dimenziókat összekapcsolja (27. oldal). Ide szorosan kapcsolódik az informáltság mértéke, ami egyenes arányban áll a szemtől-szembeni interakciók gyakoriságával és intenzitásával, valamint a tömegkommunikációs termékek fogyasztásával.

Az empirikus eredmények szerint a közösségi mátrix elemeinek eltérő kombinációi nyomán (másképpen kapcsolódnak az ismeretek, a kommunikáció és a közösségi cselekvések) eltérő szerkezetű közösségi mátrixok jöhetnek létre, azonban a mátrix értékének nem kell feltétlenül változnia – a mátrix szintje változatlan maradhat (Pascaru, 2003:50-56). Megfigyelhető, hogy a közösségi mátrixot szezonialitás jellemzi: szerkezete az évszakokhoz kapcsolódó agrártevékenységek függvényében alakul (Pascaru, 2003:79).

Korábban említettük, hogy a közösségi mátrixot a szerző tulajdonképpen a tradicionalitás-modernitás kontinuum tengelyen való pozicionálás indikátoraként használ (innen is származik a szint – *treaptă* vagy *nivel* – gondolata). Véleménye szerint a mátrix értéke fordítottan arányos a modernizáció mértékével. A közösségi mátrix értékét a falusi közegben élők kölcsönös ismeretének a szintje (ki kit ismer) (*nivel de intercunoaştere*), a közöttük lévő kommunikáció szintje (*nivel de comunicare*) és a közös cselekvés szintje (*nivel al acţiunii comune*) adja együttesen. Mindhárom szint esetében fokozatokat különböztet meg, aminek az operacionalizált változata az alábbi táblázatban foglalható össze. Az ismeret dimenziót a *falutársakról való tudással*, a kommunikációt a *beszélgetéssel* és a közös cselekvést pedig a *közös munkával* operacionalizálta, aminek a gyakoriságát mérte egy Likert skálán (a 80–120 oldalak nyomán).

Maximális szint	Átmeneti szint 1	Átmeneti szint 2	Átmeneti szint 3	Minimális szint
Mindenki mindenkiről tud mindent	Egyesek tudnak mindenkiről mindent	Egyesek tudnak egyesekről mindent	Egyesek tudnak egyes dolgokat egyesekről	Senki nem tud senkiről semmit

Táblázat 1. A falusi közegben élők kölcsönös ismeretének a szintje.

Maximális szint	Átmeneti szint 1	Átmeneti szint 2	Minimális szint
Mindenki beszél mindenkivel	Egyesek beszélnek mindenkivel	Egyesek beszélnek egyesekkel	Senki sem beszél senkivel

Táblázat 2. A falusi közegben élők közötti kommunikáció szintje.

Maximális szint	Átmeneti szint 1	Átmeneti szint 2	Minimális szint
Mindenki mindenkivel együtt dolgozik	Egyesek mindenkivel dolgoznak	Egyesek egyesekkel dolgoznak	Senki nem dolgozik senkivel

Táblázat 3. A falusi közegben élők közös cselekvésének a szintje.

A közösségi mátrixot elemeinek a szintjét, a statisztikai – kérdőív kutatás során Fischer módszerrel mérte – eredményeit a lakosok társadalmi és térbeli (fizikai) közelsége – proximitása – is jelentősen befolyásolja. A szomszédság Pascaru szerint is

funkcionálisan működik és többnyire egyenlő társadalmi pozícióval rendelkező egyéneket köt össze (*vecinatatea egalitara*) a kölcsönös bizalom alapján.

Interakció	Személyközi bizalom	Csoportközi bizalom	(Formális) ⁸ Intézményekbe vetett bizalom
Gyakran beszélget a szomszédokkal	+	0	+
Gyakran beszélget a barátokkal	+	+	-
Gyakran látogatja rokonait	+	0	+

Táblázat 4. A bizalom és a kommunikatív interakciók gyakorisága közötti kapcsolat (157. o.).

Idevágó megállapítás, miszerint a közösségi mátrix szintje fordítottan arányos a település nagyságával és független a település fizikai struktúrájától (kompakt illetve szétszórt és szalagtelepüléseket egyaránt kutatott Pascaru).

A szerző által használt fogalmi apparátus közül megemlíten-dő a közösségi tények és a társadalmi tények fogalmi, amelyek a tönnesi közösség és társadalom megnevezések által jelölt kontextusokban való cselekvést jelentenek. Pascaru elvlasztja az egyéni dimenziót a struktúráról, az előbbi közösségi (inkább személyes és érzelmi kötelékeken alapuló), az utóbbit pedig társadalmi (inkább formális és szerződésen alapuló) valóságformáknak tekint. Operacionalizálva, társadalmi tényekként kezel azokat a cselekvéseket, amelyek az egyén szintjéről visszahatnak a struktúrára és azt mintegy „modernizálják”. A közösségi tények ezzel szemben a falusi élet informális oldalát erősítik.

A közös cselekvések elsősorban a közösségi munkákra vonatkoznak: megállapítható, hogy az egyének három esetben mobilizálhatók: a falu infrastruktúrájának a javítása érdekében, a szűkebb értelemben vett lakókörnyezet javításában és a szoros, erős kötésekkel egymáshoz kapcsolódó (szomszéd és/vagy rokon) háztartások kölcsönös megsegítésére.

A könyv következtetései szintetikususan a következőkben foglalhatóak össze. A mai román falu tulajdonképpen a közösség és társadalom tengelyen valahol a kettő között helyezkedik el. A településeken a közösségi mátrix értéke magasabb, más szavakkal a személyes-informális kapcsolatrendszernek nagy a szerepe, és a reciprok, főleg a gazdasági természetű cserekap-

csolatok logikája mentén szerveződik, illetve rokoni vagy szomszéd-sági elven működik. A szalagtelepüléseken a legmagasabb a közösségi mátrix értéke. Az egyének a személyes, intim jellegű (lelkiismereti, és politikai valamint személyes problémákra vonatkozó) kérdéseket egy átlagosan 4 emberből álló hálózatban beszél meg, akik rendszerint családtagok, vagy szomszédok. A kölcsönös segítségnyújtás az erős kötésekben keresztül történik, ritkán kezelik formális, intézményes pályákon, mert a beljük helyezett bizalom mértéke alacsony.

A társadalmi tényekkel szemben a közösségi tények fajsúlyosabb szerepét hangsúlyozza a szerző, ami azonban nem feltétlenül jelenti a „közjó”-hoz való kooperatív cselekvések hiányát (167. oldal).

A kommunikációra vonatkozóan a személyközi interakciók során szerzett ismeretek, információk és rémhírek alakítják a véleményeket és a cselekvéseket. Ebben a vonatkozásban a (mobil)telefonok elterjedése átszabta a korábbi területi határokat, viszont a médiafogyasztási mintában a tömegtájékoztató eszközök által közvetített információkkal szembeni gyanakvás továbbra is fennáll (181. oldal).

A Pascalu könyv elolvasása után az olvasóban az a benyomás alakulhat ki, hogy a román faluban (nemrég) olyan társadalmi változás indult el, amelynek várható eredménye a szerződéses társadalom realitásának a kiépülése, modernizációja, azonban a közösségi dimenzió nem fog eltűnni, hanem hozzáidomul a változó realitásokhoz.

JEGYZETEK

1. Jelenleg a Gyulafehérvári 1918 December 1 Egyetem előadójának. A szerző filozófia szakot végzett a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen 1989 előtt (amikor még nem létezett szociológiai szakoktatás), majd szociológiára szakosodott. Ez helyenként érezhető a „filozofikus” mondatszerkesztésekben, illetve az elméleti megalapozásnál is. Kutatásait 1982-ben kezdte, amit 2002-ig kisebb-nagyobb megszakításokkal folytatott. Több faluszociológiai írás szerzője (Pascaru, 2001, Pascaru, 2002).

2. A szövegben szereplő fordítások tőlem származnak.

3. Romániában jelenleg 54,6 százalék a városi lakosság aránya. A romániai városi – falusi lakosság arányának időbeni alakulása: 1930 – városi lakosság: 21,4%, falusi lakosság: 78,6%; 1948 – városi lakosság: 23,4%, falusi lakosság: 76,6%; 1956 – városi lakosság: 31,1%, falusi lakosság: 68,7%; 1966 – városi lakosság: 39,1%, falusi lakosság: 60,9%; 1977 – városi lakosság:

47,5%, falusi lakosság: 52,5%; 1998 – városi lakosság: 54,9%, falusi lakosság: 45,1% (forrás: Népszámlálási adatok 1930, 1948, 1956, 1966, 1977, Statisztikai Évkönyv, 1998).

4. Romániában a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya 2002-ben az aktív lakosság 40,4 százalékát tette ki (Forrás: INSEE).

5. A rendelkezés értelmében a városban élő örökösök is visszaigényelhetik a szülei kollektivizált földjeit.

6. A Dimitrie Gusti által megteremtett Monografikus Iskola meghatározó szándéka a falusi települések holisztikus leírása, a multidiszciplináris keretben elkészített monográfiák mellett a „nemzet modernizációjának az elősegítése” (Gusti, 1968) az ún. „cselekvési tervek” kidolgozásával (uo.).

7. A terepkutatások helyszínei: Horea (Horea, Preluca, Trifesti), Musca (Musca, Lazuri, Porogani, Pitiga, Vai, Dupa Deal), Ponor (Ponor, Mocaresti) valamint Albac (Rusesti, Deve,

Albac) – többnyire Fehér megyei községközpontok és a hozzá tartozó falvak.

8. Parlament, kormány, egyház, helyi tanács, polgármesteri hivatal, rendőrség.

KÖNYVÉSZET

Bădescu, Ilie: *Istoria sociologiei contemporane (A jelenkori szociológia története)*. Vol I. București, 1996, Eminescu.

Chirot, Daniel: Social Change in Romania. In *Jovitt, K. (szerk.): Social Change in Romania 1860–1940*. Berkley, 1978, Berkley University Press.

Gusti, Dimitrie: *Opere alese (Válogatott írások)*. Vol I. București, 1968, Editura Academiei Republicii Socialiste România.

Lup, Adrian–Apietrioaie, Constantin: *Economia și gestiunea exploatației agricole (A mezőgazdasági termelés gazdasága és szervezése)*. Constanța, 1997, Editura Europolis.

Pascaru, Mihai: *Sociologie rurală și regională (Regionális és rurális szociológia)*. Alba Iulia, 2001, Star Soft.

Pascaru, Mihai: Identificarea liderilor comunitari. Pentru o abordare comparativă a perspectivelor metodologice. (A kö-

zösségi vezetők azonosítása. Egy összehasonlító módszertani perspektíváért). In *Anales Universitatis Apulensis*. p. 77–86. Seria Sociologie 2.

Perreault, D.: Sociologie rurale redéfinie. In *Durand, J. P.–Weil, R. Sociologie contemporaine*. p. 399–414, Paris, 1999, Vigot.

Rotariu, Traian: Prefață. (Bevezetés). In *Pascaru, Mihai: Matricea comunitară. Cunoaștere, comunicare și acțiune comună în satul contemporan (Közösségi mátrix. Ismeret, kommunikáció és közösségi cselekvés a jelen falujában)*. p. 5–8, Cluj, 2003, Presa Univeritară Clujană.

Vedinaș, Traian: *Introducere în sociologia rurală (Bevezetés a faluszociológiába)*. București, 2001, Editura Polirom.